

ДЕСТРУКТИВНА МОЋ ИСЛАМСКОГ ВЕРСКОГ ФАНАТИЗМА КАО МОТИВАЦИОНОГ ФАКТОРА ЗА ТЕРОРИСТИЧКЕ АКТИВНОСТИ У ЕВРОПИ

Сажетак: Упркос чињеници да су терористички напади на САД, 11. септембра 2001. године, означили прекретницу у борби против тероризма и усмерили међународну заједницу да предузме опсежне мере ради њиховог сузбијања, савремени исламски, верски фанатизам и тероризам је у сталном порасту. Тај феномен је ескалирао као глобална претња и у име религије постао је преовлађујући модел за политичко насиље. Деструктивна моћ исламског верског тероризма огледа се кроз бруталност терористичких аката са великим бројем невиних жртава и тешким материјалним разарањима, али и последицама перманентног страха од нових напада. Стога, европски одговори на изазове исламског верског тероризма морају бити суочени са чињеницом да је он чврсто укорјењен у индивидуални и колективни идентитет, безобзиран и суров по избору циљева и извршењу акција, које су у евидентној експанзији.

Кључне речи: тероризам, узроци тероризма, исламски верски фанатизам, исламски екстремизам, Исламска држава

Увод

Тероризам као феномен појављује се у историји много пре него што је започета полемика о дефинисању, елементима и природи овог феномена. Одређени облици политичког насиља јављали су се и пре нове ере, а мотиви, тактике и начини извођења терористичких аката су се временом мењали. Сматра се да је прва терористичка група основана у Арабији пре више од 900 година, међутим, употреба самог термина „тероризам” везује се за период Француске револуције у XVIII веку, док до екстремне експанзије тероризма долази у XX веку, па данас тероризам представља један од највећих изазова и проблема на глобалном нивоу. Верски тероризам, почевши од иранске исламске револуције 1979. године, оставља у сенци све друге облике тероризма.

---

* zdjbjelajac@gmail.com

Питање дефинисања тероризма континуирано ствара бројне полемике из чега су се изнедриле различите дефиниције, али оно у чему постоји сагласност су одређени елементи тероризма који се огледају у употреби насиља, изазивању страха код грађана и влада, а све у циљу изнуђивања одређених социјалних или политичких промена. Проблем неуједначеног дефинисања одражава се и на одређивање узрока тероризма што у великој мери отежава борбу против појединих облика овог феномена.

Савремени тероризам укључује религију као неизоставни елемент за постизање политичких циљева, коришћењем специфичних психолошких и институционалних ефеката насиља. Верски фанатизам, издвојио се као један од најзначајнијих мотивационих фактора за терористичке активности, које су у перманентном порасту.

Изузетно деструктивна моћ савременог тероризма и све већа бруталност терористичких напада, са великим бројем жртава, указују на неопходност шире и одлучније међународне сарадње у области борбе против овог антицивилизацијског зла.

Тероризам као глобална претња

Карактеристике тероризма уско су повезане са његовим манифестовањем, а међу основним се издваја то да је сваки терористички акт у суштини акт насиља, а сама употреба силе има за циљ изазивање страха, и то страха веће групе људи како би се остварили одређени политички циљеви. Преношење одређене поруке је, у том смислу, важна карактеристика тероризма, јер терористичке групе увек указују жртви и објекту напада на своје циљеве и мотиве, док се као објекат напада могу јавити и становништво и одређени државни објекти и симболи.¹ Тероризам, у данашње време, све је теже разумети. У поређењу са претходним актерима који су се налазили у терористичкој ацени, нове терористичке групације карактерише изузетна софистицираност, организованост у погледу припремања и извршавања најбруталних акција које за собом остављају крвопролиће и несагледиво насиље.

Дакле, полазећи од наведених карактеристика, тероризам се као феномен огледа у политички мотивисаној, планској примени најразличитијих облика насиља како би се остварили постављени циљеви терористичке групе.

На обликовање савременог тероризма велики утицај имао је процес глобализације, јер је омогућио брзу размену информација, лаку комуникацију и доступност различитих података, што је допринело томе да терористи лакше изабере циљеве и ефикасније спроведу своје планиране активности.²

¹ Branko Vučković, „Terorizam kao negacija demokratije”, u: Željko Bjelajac, Mina Zirojević Fatić (ured.), *Terorizam kao globalna pretnja*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Novi Sad, Centar za bezbednosne studije, Beograd, 2012, str. 39-49.

² Жељко Бјелајац, Милован Јовановић, „Глобални тероризам као екстреман облик деградације људских права”, *Политичка ревија*, вол. 34, бр. 4/2012, Институт за политичке студије, Београд, 2012, стр. 329-350.

Чињеница је да је нагло ширење исламског верског екстремизма и тероризма, последица, односно нуспојава глобализације и знак је кризе поретка у одређеном региону. Увидели смо у којој мери је погрешно „чињење или нечињење” САД-а и њених савезника довело до низа „инхерентних слабости” у арапском региону.

Жртве савременог тероризма су углавном обични грађани, невини цивили који нису ни свесни шта им се догађа и зашто, а самим тим се ствара клима опште несигурности и страха у сваком друштву што доприноси успореном развоју и онемогућавању прогреса и просперитета.³ Управо због те изузетне деструктивне моћи верских фанатика, који се скривају под плаштом ислама, водеће земље света морају формулисати свеобухватан одговор који је боље уравнотежен у контексту превентивног и репресивног деловања, кроз низ релевантних политичких инструмената. У противном, резултати те „деструкције” могу повећати међународну нестабилност и утицати на дугорочни неуспех.

Да би борба против тероризма била ефикасна потребно је сагледати све узроке који доводе до ове појаве и радити на њиховом отклањању. На појаву тероризма могу утицати објективни узроци као што је недемократско уређење, нефункционисање државних институција, велике економске и социјалне разлике, односно сиромаштво, унутрашње кризе, екстремни национализам и фанатизам, етнички проблеми, колонијална и неколонијална зависност, нерешена питања граница и државности, верска застрањеност и др. Управо због објективних узрока тероризма настају субјективни узроци који подразумевају процену терориста да неодрживо друштвено стање може променити само насиљем.⁴ Отежавајућа је околност што проблем диферентних становишта у односу на појмовно одређење тероризма доводи и до неусаглашених ставова у домену узрока који подстичу овај комплексни феномен, што представља једну од препрека ка успешном сузбијању и превенцији.

Посебно сложено питање када је реч о тероризму представља његово финансирање. Ни једна терористичка организација не може да опстане, функционише и спроводи терористичке активности без ефикасних механизма којима континуирано обезбеђује финансијске приходе. Евидентно је да постоји релативно мала разлика између терориста и осталих криминалних група у злоупотребима финансијског система. Терористичка група Исламска држава, користила је посебне методе за токове финансирања. Генерисала је огромна средства, путем пљачкања банака, експлоатације нафтних поља, кријумчарења наркотика, трговине људима, шверца злата, оружја, дијаманта и др. Такође, не треба потценити ни средства од тзв. „легитимних” извора финансирања (донације страних влада и добротворних организација). Нажалост, приходи Исламске државе и толико других терористичких група су разноврсни и далекосежни. Стога, откривање и неутралисање „пунктова” за финансирање тероризма и заустављање протока средстава, представља најнефективнији начин борбе против тероризма.

³ Nenad Kovačević, Miroslav Talijan, „Naoružanje terorista”, *Vojno delo*, vol. 69, br. 3, Ministarstvo odbrane Srbije - Vojnoizdavački zavod, Beograd, 2017, str. 370-391.

⁴ Dragan Živaljević, Aleksandar Jugović, „Terorizam kao bezbednosni problem i društvena devijacija”, *Nauka, bezbednost, policija*, br. 1, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, 2014, str. 85-96.

Напоследку, спречавање тероризма и сузбијање насилног екстремизма мора да буде приоритет модерног демократског друштва, узимајући у обзир деструктивни карактер ових појава, који не подразумева само убијање и повређивање грађана, већ и стварање избегличких криза, расељавање интерног становништва, уништавање имовине, што доводи до дисфункционалности свих сфера друштвеног живота и државних институција.

Тероризам у име религије као преовлађујући фактор за екстремно насиље

Деловање терористичких група условљено је различитим факторима мотивације која може бити рационална, психолошка и културна. Рационална мотивација доводи до тога да терориста размишља о својим циљевима и анализира могућности како да оствари своје идеје без спровођења насилних терористичких аката. Психолошка мотивација произилази из личног незадовољства терористе сопственим животом. Овако мотивисан терориста тежи ка ширењу својих антисоцијалних схватања и има изражену жељу за припадањем одређеној групи. Ова жеља за припадањем одређеној групи често је јача мотивација него политички циљеви које терористичка група жели да постигне. За осећај јединства унутар терористичке групе и обликовање циљева и вредности попут језика, религије, територије, пресудна је културна мотивација.⁵ Евентуално угрожавање ових вредности може довести до одбрамбене или ксенофобичне реакције. Најмоћнији од свих културних идентификатора јесте религија јер носи са собом веома дубоке вредности.

Дословно тумачење митова, вршење насиља у име божанстава и духовно изражавање кроз насилне акције одувек је познато у историји, као и постојање фанатичних следбеника који желе свима да наметну сопствену религију и схватања. Из претварања мирољубиве вере која позива на универзалну љубав у право да се воле само они који верују и понашају се на исти начин, произилази формула за верско насиље.⁶ Верски фанатизам доводи до ширења тероризма који је заснован на теолошкој основи и који често не подразумева заступање прецизних политичких циљева, већ циљева који су широко представљени и нејасни. Међутим, и поред тога, за овако мотивисан тероризам карактеристичан је висок ниво оданости и екстреман степен бруталности, што чини борбу против овог облика тероризма изузетно компликованом и тешком.⁷ Религиозни тероризам спроводе верски заслепљене фанатичне групе ради утемељења религијских друштвених вредности.⁸ Наиме, иако је религија кроз историју

⁵ Жељко Бјелајац, *Organizovani kriminalitet – Imperija zla*, Правни факултет за привреду и правосуде, Нови Сад, 2013, стр. 126-127.

⁶ Жељко Бјелајац, „Исламска држава: између мита и стварности”, *Међународни проблеми*, vol. 68, br. 1, Institut za međunarodnu politiku i privреду, Beograd, 2016, str. 54-71.

⁷ Жељко Бјелајац, Јелена Матијашевић, Милош Марковић, „Утицај верског фанатизма на експанзију тероризма”, у: Жељко Бјелајац, Мина Зиројевић Фатић (уред.), *Terorizam kao globalna pretnja*, Правни факултет за привреду и правосуде, Нови Сад, Centar za bezbednosne studije, Beograd, 2012, str. 124-143.

⁸ Љубомир Стајић, *Основи система безбедности – са основама истраживања безбедносних појава*, Правни факултет, Универзитет у Новом Саду, Нови Сад, 2015, стр. 277.

имала значајну улогу да шири мир и толеранцију међу људима, неретко је непосредно или посредно била генератор ратова, сукоба, тероризма и других облика насиља. Религијски екстремисти вешто постављају религију у средиште политике, сматрајући да ће тако на најлакши начин манипулисати религиозним осећањима подложних појединаца, које ће завести да буду у функцији тероризма. Њихова жртва је да својим чином допринесу уништавању секуларне државе, што би довело до коначног завођења теократије. Верски фанатизам, односно екстремистичка интерпретација ислама представља основу Исламске државе као терористичке творевине која је данас једна од највећих претњи по безбедност целокупне међународне заједнице.

Исламска држава⁹ је непризната терористичка творевина формирана 3. јануара 2014. године, а 29. јуна исте године се прогласила калифатом и за веома кратко време успела да стави под контролу велике делове Сирије и Ирака, као и мале делове територије Нигерије и Либије. Уз потчињеност и приврженост других терористичких организација са различитих делова света, Исламска држава је постала политички параван за огроман бизнис кријумчарења наркотика, нафте, новца, оружја, предмета културно-историјског наслеђа, људских органа и људи, и самим тим располаже екстремним стратешким капацитетима и офанзивно-техничким способностима за спровођење терористичких напада.¹⁰ ИСИС је извршио распрострањени и систематски напад на цивилно становништво у Ираку и Сирији и наставља координисану кампању ширења терора. Овај терор се спроводи кроз систематско ограничавање основних права и слобода, као и кроз кршење међународног хуманитарног права и бројне ратне злочине, укључујући изрицање казни и погубљења без одговарајућег поступка, убиства, сакаћења, силовања, сексуално насиље, присилне трудноће, мучења, коришћење и регрутовање деце и повреде личног достојанства.¹¹ Иако је цихадистичка организација Исламска држава тренутно у војној дефанзиви (после година напредовања) због смањених прихода и капацитета за регрутовање нових чланова, упркос новонасталим околностима њени припадници и следбеници у Сирији, Авганистану, Ираку, Либији, и даље представљају озбиљну претњу, прилагођавајући се губицима на војном плану. Међутим, у фокусу деловања Исламске државе налазе се и Европа, Америка и други делови света, о чему сведоче бројни брутални терористички напади.

Данас, поред терористичке организације Исламске државе, која је под свој „кишобран“ ставила и друге терористичке групације, егзистира још неколико веома добро организованих и моћних терористичких организација, попут:

⁹ Исламска Држава (скраћено ИД); позната и као Исламска Држава у Ираку и Леванту (ИДИЛ) или Исламска Држава у Ираку и Сирији (ИДИС); у англосфери позната и по енглеским скраћеницама ИС (*IS – Islamic State*) и ИСИЛ (*ISIL – Islamic State of Iraq and the Levant*) или ИСИС (*ISIS – Islamic State of Iraq and Syria*), или по арапском акрониму Даеш (*енг. Daesh*).

¹⁰ Željko Bjelajac, „Islamska država: između mita i stvarnosti”, *Međunarodni problemi*, vol. 68, br. 1, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2016, str. 54-71.

¹¹ United Nations Human Rights Council, Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic, *Rule of Terror: Living under ISIS in Syria*, A/HRC/27/CRP.3, page 13. - [https://www.ohchr.org/ layouts/15/WopiFrame.aspx?sourcedoc=/Documents/HRBodies/HRCouncil/CoISyria/HRC_CRP_ISIS_14Nov2014.doc&action=default&DefaultItemOpen=1/27/06/2018](https://www.ohchr.org/layout/15/WopiFrame.aspx?sourcedoc=/Documents/HRBodies/HRCouncil/CoISyria/HRC_CRP_ISIS_14Nov2014.doc&action=default&DefaultItemOpen=1/27/06/2018).

Талибана, Боко Хараме и др., а нарочито Ал-Каиде (енг. *Al-Qaeda*), која се дуго сматрала најзначајнијом терористичком претњом, чему је допринела и њена повезаност са једним од највећих терористичких напада у историји 11. септембра 2001. године на САД.

Тероризам у име религије, односно исламски верски фанатизам обележио је терористичке нападе последњих година широм Европе и света, и тако постао један од највећих безбедносних изазова на глобалном нивоу.

Терористички акти у Европи као примери деструктивне моћи исламског верског фанатизма

Европа се суочава са три облика терористичких напада који се огледају у нападима од стране прекограничних терориста, нападима од стране домаћих група и појединаца, и нападима на стране интересе у одређеној земљи, као што су напади на амбасаде.¹² Терористички акти у Европи мотивисани исламским верским фанатизмом углавном се реализују употребом експлозивних направа и ватреног оружја, али у последње време приметно је све чешће коришћење аутомобила или камиона са циљем повређивања што већег броја људи у шетачким зонама, прометним тротоарима на булеварима великих градова и сл.

Против такве религиозне патологије, способне да на насилан и ирационалан начин изведе најизопаченије акције у име бога тешко је водити успешну борбу. Тим пре, што у започетом рату исламских терориста против неистомишљеника оружје које је технолошки најсавршеније може да се покаже као мање ефикасно од човека самоубице, који је индоктриниран и опасан „мучничким појасом” са бомбом, или се налази за управљачем возила које је пуно експлозива. Такви терористи-самоубице, занемарујући своје животе и животе других, у слепом бесу насумице и немилосрдно уништавају и разарају све испред себе. Они постају застрашујуће оружје које проузрокује неверицу, парализу и страх. Њихови терористички акти могу имати катастрофалне последице, јер су они „специфично оружје” које је често опасније и од ласерски навођених бомби или крстарелих ракета.¹³ У томе се огледа аморалност самог чина. Једноставно речено, аморалност се објашњава његовом ирационалношћу, као методом политичке борбе.¹⁴ Наравно да терористи не врше терористичке акте према нормама конвенционалног друштва или стандардима међународне заједнице, већ према сопственом нахођењу и сопственом систему вредности, по принципу да су им сва средства дозвољена да остваре циљ. У

¹² David Veness, „Global Trends in Terrorism”, *Georgetown Security Studies Review: What the New Administration Needs to Know About Terrorism and Counterterrorism*, Georgetown University, 2017, page 20-25. - <http://georgetownsecuritystudiesreview.org/wp-content/uploads/2017/02/GSSR-What-the-New-Administration-Needs-to-Know-About-Terrorism-and-Counterterrorism.pdf>/27/06/2018.

¹³ Жељко Бјелајац, „Исламска држава: између мита и стварности”, *Међународни проблеми*, vol. 68, br. 1, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2016, str. 54-71.

¹⁴ Жељко Бјелајац, *Безбедносна култура - Умеће живљења*, Правни факултет за привреду и правосуђе, Novi Sad, 2017, str. 383.

датом контексту, поједини европски градови и метрополе,¹⁵ протеклих година били су мета многих терористичких напада, који су због својих размера и бруталности оставили у неверици целокупну светску јавност.

Европски одговори на изазове тероризма

Државе чланице антитерористичке коалиције обавезале су се на спровођење низа антитерористичких мера у циљу ефикасног супростављања глобалном тероризму, како на унутрашњем, тако и на билатералном и мултилатералном нивоу. Ове мере се односе на различите области деловања и подељене су у неколико категорија: политичке и управљачке мере, привредне и социјалне, психолошко-комуникацијско-едукативне, војне, судске и законске, полицијске и затворске, обавештајне, мере тајних служби и остале мере.¹⁶ Тим пре, јер је потпуно утемељено и оправдано становиште, да данас у комплексном безбедносном окружењу, пажња међународне заједнице мора бити преусмерена са војних на невојне претње. Тероризам и организовани криминал, подривају цивилизацијске вредности, преузимају примат и постају основна претња која угрожава државну, регионалну и међународну безбедност.

Кроз доношење Европске конвенције о сузбијању тероризма 1977. године, Протокола о допуни Европске конвенције о сузбијању тероризма 2003.

¹⁵ Стокхолм, април 2017: У шопинг улици у главном граду Шведске нападач отетим камионом удара прво у масу људи, а затим и у тржни центар. Пет особа је погинуло, а 15 повређено. Још истог дана, полиција хапси 39-годишњег Узбекистанца под сумњом за тероризам; Санкт Петербург, април 2017: У експлозији у метроу у Санкт Петербугу настрадало је 11 људи, а бројни су повређени. Место експлозије и начин постављања бомбе одговарају исламистичком тероризму; Лондон, март 2017: Нападач аутом намерно скреће у пешачку зону на мосту у центру Лондона, након чега убада једног полицајца. Четири особе подлежу повредама. Британске снаге безбедности убиле су починиоца; Париз, фебруар-март 2017: На француском аеродрому Орли човек покушава да истргне оружје из руку војника у патроли. Након тога је убијен. Почетком фебруара, Египћанин који се мачетама бацио на војну патролу, убијен је у близини музеја Лувр; Берлин, децембар 2016: Главни град Немачке био је мета терористичког напада непосредно уочи Божића. Члан терористичке полиције "Исламске државе" (ИД) убија 12 особа тако што је украденим камионом улетео у центар божићног вашара; Ница, јул 2016: Нападач камионом улеће у масу на риви у француском лучком граду Ници. Погинуло је најмање 86 људи. Након тога, ИД је преузела одговорност за тај масакр; Брисел, март 2016: Исламистички атентатори са више бомби усмртили су 32 особе на аеродрому и метро-станици у главном граду Белгије; Истанбул, јануар 2016: Нападач самоубица ИД убија 12 особа у историјском центру турске метрополе разневши се бомбом усред туристичке групе; Париз, новембар 2015: У координираној серији напада на државу Француску, чланови ИД у више ресторана и у клубу „Батаклан” усмртили су 130 особа, а стотине ранили; Копенхаген, фебруар 2015: У главном граду Данске 22-годишњи младић арапског порекла пуца на један кафит. Један човек је убијен. Нападач убија чувара испред синагоге, након чега губи живот у полицијској потери; Париз, јануар 2015: При нападу на француски сагирични магазин „Шарли ебдо“ и кошер супер-маркет убијено је 17 особа. Оба нападача су након тога убијена у полицијској акцији. Одговорност за напад преузима терористичка организација Ал Каида. Извор: <http://www.vijesti.me/svijet/evropske-metropole-na-meti-terorista-od-madrída-2004-do-manceстера-2017-939200/26/06/2018>.

¹⁶ Mina Zirojević, Dejan Gajić, Sanja Vojnić, „Европски одговори на изазове тероризма”, у: *Željko Bjelajac, Mina Zirojević Fatić (ured.), Terorizam kao globalna pretnja*, Правни факултет за привреду и правосуђе, Нови Сад, Центар за безбедносне студије, Београд, 2012, стр. 426-439.

године и Европске конвенције о спречавању тероризма 2005. године, Европска унија је истакла борбу против тероризма као један од приоритета. Међу најзначајнијим документима истиче се Европска стратегија безбедности из 2003. године и на основу ње донета Унутрашња стратегија безбедности ЕУ из 2010. године, а које истичу тероризам као глави безбедносни изазов Европске уније. У циљу спречавања тероризма, Европска унија и њени орани предвидели су кораке који су усмерени на оснаживање заједнице да спречи радикализацију и регрутовање терориста, затим на онемогућавање приступа финансијским изворима од стране терориста и праћење њихових трансакција, као и на подизање степена безбедности и заштите.¹⁷ То захтева делотворну акцију, координирану и свеобухватну међународну сарадњу.

Савет Европе је успоставио два међувладина одбора стручњака за дефинисање стратегије за борбу против тероризма, односно Мултидисциплинарну групу за борбу против међународног тероризма (GMT – *енг. Multidisciplinary Group on International Action Against Terrorism*) из 2001. године и Одбор правних стручњака за тероризам (CODEXTER – *енг. The Committee of Experts on Terrorism*), односно Одбор експерата за тероризам. CODEXTER, као међувладино експертско тело, има за циљ омогућавање и унапређење размене информација и искуства између чланица Савета Европе у области идентификовања правних празнина у међународном праву које се односе на превенцију и сузбијање тероризма, реализације ефикасне имплементације конвенција Савета Европе и др.¹⁸ CODEXTER је 2018. године постао Одбор за борбу против тероризма Савета Европе (CDCT – *енг. The Council of Europe Counter-Terrorism Committee*).¹⁹

Посебан безбедносни проблем за Европу представљају миграције, с обзиром на то да многи мигранти долазе из земаља у којима одређене терористичке организације имају уходане активности и развијене „ћелије”. Због тога је веома важно адекватном контролом препознати потенцијалне терористе, што је прилично захтеван задатак.

Миграције не представљају безбедносни изазов само због простог повећања броја терориста на тлу Европе, него и њихова неконтролисаност и растућа паника која је приметна у централноевропским државама повећава ризик од унутрашњих и међудржавних конфликта, пре свега на тлу Југоисточне Европе.²⁰

¹⁷ Marjan Gjurovski, Gojko Pavlović, „Европски стандарди у борби против тероризма”, у: Жељко Бјелајац, Мина Зиројевић Фатић (уред.), *Тероризам као глобална претња*, Правни факултет за привреду и правосуде, Нови Сад, Центар за безбедносне студије, Београд, 2012, стр. 461-475.

¹⁸ Надежда Гудељ, Јован Крстић, „Десет основних проблема у борби против тероризма и финансирања тероризма”, *Војно дело*, вол. 68, бр. 2, Министарство одбране Србије – Војноиздавачки завод, Београд, 2016, стр. 263-276.

¹⁹ Неки од главних приоритета CDCT за 2018. и 2019. годину су: развијање Стратегије за борбу против тероризма Савета Европе 2018-2022, испитивање изводљивости пристанка на свеевропску правну дефиницију „тероризма”, решавање феномена страних терористичких бораца и повратника, коришћење и злоупотреба Интернета од стране терориста, улога жена и деце у тероризму, веза између тероризма и организованог криминала. Више о томе на: <https://www.coe.int/en/web/counter-terrorism/cdct/26/06/2018>.

²⁰ Dragan Simeunović, „Миграције као узрок политичких anomalija у Европи”, *Наука, безбедност, полиција*, vol. 20, br. 3, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2015, стр. 1-17.

Имајући у виду све већи број терористичких напада у Европи, намеће се потреба за преиспитивањем нивоа постигнуте безбедности, односно отвара се питање да ли су постојећи механизми заштите довољни, пре свега у погледу законодавних регулатива, али и деловања безбедносних служби и предузимања физичких и безбедносних мера.²¹ Отежавајућа је околност што се нпр. Исламска држава увелико служи Интернетом како би придобила нове присталице.

Интернет је на много начина „дао крила” тероризму, пре свега у том смислу што одређене активности које су се спроводиле лично, као што је прикупљање средстава и обука, сада се спроводе путем веб страница и виртуелних кампова за обуку, а доступне виртуелне мапе олакшавају проучавање локација и планирање потенцијалних напада. Интернет је постао опасан алат за терористичку пропаганду и регрутовање, о чему сведоче и хиљаде Твитер налога Исламске државе који шире своју идеологију на различитим језицима, заједно са мноштвом налога на другим друштвеним мрежама и Интернет страницама.²² Међутим, поред Интернета, велику улогу у преношењу поруке због које се и врши терористички акт, имају медији. Са једне стране медији доприносе да се шири јавност упозна ближе са насиљем и страшним последицама деловања терористичких организација, чиме се ствара аверзија према њиховом циљевима и тероризму уопште, док са друге стране, управо медијски публицитет и на тај начин преношење одређене поруке, јесте разлог зашто се одређени терористички напад извршава. Из овога произилази да је потребно посветити већу пажњу обуци медијских актера о адекватним начинима извештавања о терористичким нападима.

Закључак

Континуирана неслагања око дефинисања појма тероризма представљају први камен спотицања у ефикасној борби против ове појаве. Разлоге за неслагање треба тражити у специфичностима овог феномена као што је његова вишедимензионалност, прилагодљивост и комплексност, али и у супростављеним политичким интересима због чега је терориста за једну државу злочинац, за другу државу борац за слободу.

Ипак, евидентни су огромни напори великог броја међународних организација и држава чланица понаособ у правцу превенције и сузбијања тероризма. Деструктивна моћ тероризма не огледа се само у људским жртвама и материјалној штети, већ и у ширењу општег страха, панике и осећаја несигурности чиме се онемогућава просперитет, срозава квалитет живота и подстичу ми-

²¹ Јоко Драгојловић, „Верски тероризам – главни фактор угрожавања безбедности у Европи”, *Култура полиса: Безбедносна култура и право*, год. XIV, посебно издање, Култура – Полис Нови Сад, Институт за европске студије Београд, 2017, стр. 45-55.

²² Ariel Victoria Lieberman, „Terrorism, the Internet, and Propaganda: A Deadly Combination”, *Journal of National Security, Law & Policy*, Vol. 9, No. 1, Syracuse University’s Institute for National Security and Counterterrorism, Georgetown Law, 2017, page 95-124. - http://jnsnlp.com/wp-content/uploads/2017/04/Terrorism_the_Internet_and_Propaganda_FINAL.pdf/29/06/2018.

грације, због чега је важно да спречавање тероризма буде приоритет сваког демократског друштва.

Савремени тероризам карактерише верски фанатизам, као један од најраспрострањенијих мотивационих фактора, за терористичко деловање. Управо на основама исламског верског фанатизма настала је Исламска држава као терористичка творевина која данас представља можда највећу претњу на глобалном нивоу. Бројни европски механизми за очување безбедности нису били довољни да се неки од највећих европских градова заштите од терористичких напада ове организације.

Бруталност и учесталост терористичких напада последњих година указује на неопходност интензивирања међународње сарадње и одлучније борбе против тероризма, са акцентом на облике превенције. У том смислу, важно је значајну пажњу посветити превентивном деловању на Интернету, с обзиром на то да је за савремене терористичке организације карактеристично коришћење Интернета за ширење пропаганде и регрутовање чланова. Међутим, Интернет, односно друштвене мреже могу бити ефикасно средство за конструктиван дијалог са потенцијалним терористичким регрутерима, односно за промовисање законитих средстава за остварење одређених политичких циљева, а посебно за указивање на деструктивне стране верског фанатизма.

Литература:

1. Bjelajac, Željko (2013): *Organizovani kriminalitet – Imperija zla*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Novi Sad.
2. Bjelajac, Željko (2016): „Islamska država: između mita i stvarnosti”, *Međunarodni problemi*, vol. 68, br. 1, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, str. 54-71.
3. Bjelajac, Željko (2017): *Bezbednosna kultura - Umeće življenja*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Novi Sad.
4. Bjelajac, Željko; Matijašević, Jelena; Marković, Miloš (2012): „Uticaj verskog fanatizma na ekspanziju terorizma”, u: Željko Bjelajac, Mina Zirojević Fatić (ured.), *Terorizam kao globalna pretnja*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Novi Sad, Centar za bezbednosne studije, Beograd, str. 124-143.
5. Bjelajac, Željko; Jovanović, Milovan (2012): „Globalni terorizam kao ekstreman oblik degradacije ljudskih prava”, *Politička revija*, vol. 34, br.4/2012, Institut za političke studije, Beograd, str. 329-350.
6. Vučković, Branko, (2012): „Terorizam kao negacija demokratije”, u: Željko Bjelajac, Mina Zirojević Fatić (ured.), *Terorizam kao globalna pretnja*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Novi Sad, Centar za bezbednosne studije, Beograd, str. 39-49.
7. Gjurovski, Marjan; Pavlović, Gojko (2012): „Evropski standardi u borbi protiv terorizma”, u: Željko Bjelajac, Mina Zirojević Fatić (ured.), *Terorizam kao globalna pretnja*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Novi Sad, Centar za bezbednosne studije, Beograd, str. 461-475.
8. Gudelj, Nadežda; Krstić, Jovan (2016): „Deset osnovnih problema u borbi protiv terorizma i finansiranja terorizma”, *Vojno delo*, vol. 68, br. 2, Ministarstvo odbrane Srbije – Vojnoizdavački zavod, Beograd, str. 263-276.

9. Dragojlović, Joko (2017): „Verski terorizam – glavni faktor ugrožavanja bezbednosti u Evropi”, *Kultura polisa: Bezbednosna kultura i pravo*, god. XIV, posebno izdanje, Kultura – Polis Novi Sad, Institut za evropske studije Beograd, str. 45-55.
10. Živaljević, Dragan; Jugović, Aleksandar (2014): „Terorizam kao bezbednosni problem i društvena devijacija”, *Nauka, bezbednost, policija*, br. 1, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, str. 85-96.
11. Zirojević, Mina; Gajić, Dejan; Vojnić, Sanja (2012): „Evropski odgovori na izazove terorizma”, u: Željko Bjelajac, Mina Zirojević Fatić (ured.), *Terorizam kao globalna pretnja*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Novi Sad, Centar za bezbednosne studije, Beograd, str. 426-439.
12. Kovačević, Nenad; Talijan, Miroslav (2017): „Naoružanje terorista”, *Vojno delo*, vol. 69, br. 3, Ministarstvo odbrane Srbije - Vojnoizdavački zavod, Beograd, str. 370-391.
13. Simeunović, Dragan (2015): „Migracije kao uzrok političkih anomalija u Evropi”, *Nauka, bezbednost, policija*, vol. 20, br. 3, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, str. 1-17.
14. Stajić, Ljubomir (2015): *Osnovi sistema bezbednosti – sa osnovama istraživanja bezbednosnih pojava*, Pravni fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Novi Sad.

Интернет извори:

1. Veness, David (2017): „Global Trends in Terrorism”, *Georgetown Security Studies Review: What the New Administration Needs to Know About Terrorism and Counterterrorism*, Georgetown University, page 20-25. - <http://georgetownsecuritystudiesreview.org/wp-content/uploads/2017/02/GSSR-What-the-New-Administration-Needs-to-Know-About-Terrorism-and-Counterterrorism.pdf/27/06/2018>.
2. Lieberman, Ariel Victoria (2017): „Terrorism, the Internet, and Propaganda: A Deadly Combination”, *Jurnal of National Security, Law & Policy*, Vol. 9, No. 1, Syracuse University’s Institute for National Security and Counterterrorism, Georgetown Law, page 95-124. - http://jnslp.com/wp-content/uploads/2017/04/Terrorism_the_Internet_and_Propaganda_FINAL.pdf/29/06/2018.
3. United Nations Human Rights Council, Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic, *Rule of Terror: Living under ISIS in Syria*, A/HRC/27/CRP.3 - https://www.ohchr.org/_layouts/15/WopiFrame.aspx?sourcedoc=/Documents/HRBodies/HRCouncil/CoISyria/HRC_CRP_ISIS_14Nov2014.doc&action=default&DefaultItemOpen=1/27/06/2018.
4. Council of Europe Counter-Terrorism Committee (CDCT) - <https://www.coe.int/en/web/counter-terrorism/cdct/26/06/2018>.
5. <http://www.vijesti.me/svijet/evropske-metropole-na-meti-terorista-od-madrída-2004-domancester-a-2017-939200/26/06/2018>.

DESTRUCTIVE POWER OF ISLAMIC RELIGIOUS FANATICISM AS A MOTIVACION FACTOR FOR TERRORIST ACTIVITIES IN EUROPE

Summary: Despite the fact that the terrorist attacks on the United States on September 11, 2001 marked a turning point in the fight against terrorism and directed the international community to undertake extensive measures to curb it, contemporary Islamic, religious fanaticism and terrorism are on the rise. This phenomenon escalated as a global threat and became the prevailing model for political violence in the name of religion. The destructive power of Islamic religious terrorism is reflected in the brutality of terrorist acts with a large number of innocent victims and severe material devastation, as well as the consequences of a constant fear of new attacks. Therefore, European responses to the challenges of Islamic religious terrorism must be confronted with the fact that it is firmly rooted in individual and collective identity, ruthless and cruel to the choice of objectives and the pursuit of actions that are in evident expansion.

Key words: terrorism, causes of terrorism, Islamic religious fanaticism, Islamic extremism, Islamic state